

Het maatschappelijk middenveld in Congo-Kinshasa: beschrijving, beperkingen en perspectieven

| Sylvain Shomba Kinyamba |

De ellende waarmee de Democratische Republiek Congo de voorbije decennia wordt geconfronteerd pleit voor initiatieven uit verschillende hoeken die de hoop en het leven van de bevolking kunnen herstellen.

In het verleden waren de politieke en administratieve leiders vaak overladen met werk of regende het aftredingen en ontslagen. Deze situatie zorgde ervoor dat de overheid werd bijgestaan of zelfs aan de kant geschoven door publieke raden, in het bijzonder tijdens de overgangperiode. Deze raden werden, over het algemeen zonder mandaat van het volk, opgericht door nieuwe sociale actoren die gesteund werden door de ontwikkelingssamenwerking. Zo ontstond het "maatschappelijk middenveld" in Congo, dat in de loop der tijden sterk is verankerd in het collectieve bewustzijn. De rol van het middenveld in de strijd voor democratie, sociale rechtvaardigheid en participatieve ontwikkeling is zo groot dat het telkens weer de aandacht trekt van publiek en onderzoekers.

Dit artikel wil in de eerste plaats het maatschappelijk middenveld in Congo afbakenen. Vervolgens willen we nagaan of de sociale organisaties in Congo zich al dan niet inschrijven in de basisgedachte van het maatschappelijk middenveld en of

de praxis die ze daarbij hanteren beantwoordt aan de juridische en sociologische vereisten van dien. Beschikt de DRC wel over het noodzakelijke middenveld voor haar verdere ontwikkeling? Indien niet, moet het dan worden heruitgevonden of aangepast?

In het licht van deze vragen kan niemand de inbreng van het maatschappelijk middenveld over de voorbije jaren ontkennen, zeker niet wat betreft de wederopbouw van de Congoese staat. Sinds de *Conférence Nationale Souveraine* van 1990 tot 1992 heeft het middenveld zich laten gelden via de *Dialogue Inter Congolais* en, veertig jaar later, via de organisatie van algemene verkiezingen. Daarnaast heeft het middenveld in hoge mate bijgedragen tot de strijd tegen armoede (DSCR), door de oprichting van verenigingen voor duurzame ontwikkeling in de meest uiteenlopende sectoren: samenlevingsopbouw, alfabetisering, landbouw, sociale bijstand, mensenrechten, water- en voedselvoorziening, milieu-

sanering, onderwijs, burgerzin, sparen en krediet, gender en vrouwen, huisvesting, basisinfrastructuur, jeugdwerk, wegen, gezondheidszorg enz.

Het maatschappelijk middenveld heeft zeker een aantal verdiensten op zijn naam staan, maar de praxis van de Congolese organisaties lijkt vooral gekenmerkt door de crisiscontext waaruit ze is ontstaan. Als gevolg daarvan beschikt het middenveld nog altijd niet over de nodige energie en synergie om het Congolese volk een betere en duurzame toekomst te bezorgen.

1. Betekenis en definitie van het maatschappelijk middenveld

We moeten van bij het begin preciseren hoe de term maatschappelijk middenveld wordt ingevuld in Congo. Maar daarvoor wijzen we even op de verschillende betekenissen binnen de vakliteratuur. In navolging van Gautier Pirotte¹ kunnen we zeggen dat deze term bij zijn ontstaan verwijst naar volksopvoeding en het assimileren van gemeenschapszin. Het gaat om een collectieve ruimte waarin gefocust wordt op gemeenschappelijke praktijken, zoals goede waarden, het *savoir vivre* en het idee van een "goede" gemeenschap. Met andere woorden, het maatschappelijk middenveld grijpt terug naar de tegenstelling tussen orde en natuur, of de heerschappij van die eerste over chaos en willekeur.

Na verloop van tijd is de conceptie van het maatschappelijk middenveld echter geëvolueerd. Pirotte geeft dan ook aan dat de term verwijst naar "dat deel van de samenleving dat zich verzet tegen de autoriteit van kerk of staat."

Bijgevolg wordt het maatschappelijk middenveld opgevat als "een netwerk van burgerorganisaties die zich buiten de institutionele macht bevinden

en zich inzetten voor de verbetering van de levenskwaliteit van de bevolking; die op de hoogte zijn van hun plichten en verplichtingen en hun rechten en vrijheden verdedigen." Dat is tevens wat Antonio Gramsci definieert als "een geheel van openbare, niet gouvernementele organisaties die de verschillende publieke belangen kanaliseren."

Volgens deze logica "verenigt het maatschappelijk middenveld de organisaties en initiatieven die door verschillende groepen worden opgericht, en vormt het naast de markt en de staat een derde, autonome sector als tegenwicht voor de eerste twee." Het idee van tegenwicht of antistaats-ideologie vormt een goede invalshoek voor een blik op het maatschappelijk middenveld in Congo.

2. Ontstaan van het maatschappelijk middenveld binnen de Congolese context

Zoals sommigen allicht weten, zijn de teksten van de wetgeving in Congo op normatief vlak niet echt een probleem. Het is de navolging ervan die bemoeilijkt wordt door een gebrek aan sancties en opvolging.

Het Congolese middenveld ontstond tijdens de koloniale periode, toen het grotendeels evolu-

Sylvain Shomba Kinyamba
is directeur van de *Chaire de Dynamique Sociale*, Universiteit van Kinshasa.

eerde binnen de clandestiniteit en ontvoogdingsacties met geweld werden onderdrukt. Het activisme van het middenveld in Congo bestaat dus al langer dan velen denken. Het volstaat hier te wijzen op de acties en manifestaties in de strijd voor onafhankelijkheid (jaren 50), de democratisering van de instellingen en het politieke leven (1990-1996), de bevrijdingsoorlog (1996-1997) en de aanvalsoorlog (1998-2001).

Vandaag de dag is het belangrijk te noteren dat het middenveld zich bewust is geworden van zijn rol en zijn plaats, voornamelijk door de opeenvolging van intensieve crisissen, waardoor de Congolese staat in de ogen van zijn burgers en de internationale gemeenschap heeft afgedaan.

Sinds het embargo tegen het dictatoriale regime is het maatschappelijk middenveld, met de ngo's en kerken op kop, het kanaal waarlangs internationale organisaties de Congolese bevolking van hulp voorzien. Gesterkt door dit vertrouwen speelt het middenveld, zo goed of zo kwaad mogelijk, de rol die daarvóór was weggelegd voor de overheid.

Maar sinds de laatste algemene verkiezingen (2006-2007) worden alle grote investeringen door de overheid gecoördineerd via het ministerie van Planning en dient het middenveld dus afstand te doen van zijn rol als bestuurder.

Deze dubbele ommekeer (eerst vertrouwen in de overheid, vervolgens in het middenveld en vandaag weer in de democratisch verkozen regering) verklaart grotendeels de wrijvingen tussen het maatschappelijk middenveld en de politieke macht in Congo.

Omwille van de ver-

paupering, de ongelijkheden en de politieke crisis hebben de leiders van meerdere organisaties de stilte en de lethargie doorbroken. Met name door de oligarchie van het dictatoriale regime te trotseren dat aan de basis ligt van de ellende waar het land onder lijdt. "Als drukingsgroep functioneerde het maatschappelijk middenveld tijdens de crisis als een ruimte waar hoop, alternatieven, onderhandelingen en organisatie de boventoon voerden, in tegenstelling tot de politieke ruimte die in diskrediet was gebracht."¹

Dit elan gaf het Congolese volk weer hoop en zorgde voor een spontane mobilisatie voor de vrijheden die jaren met de voeten waren getreden.

Als we echter de spontane actie en de geestdrift beschouwen waarmee het Congolese middenveld de situatie wil omkeren en dit koppelen aan het kenmerkend gebrek aan overleg en engagement, kunnen we zeggen dat het aanvankelijke succes dat eraan wordt toegeschreven steeds weer in het gedrang komt.

N. Paluku Syayipuma stelt terecht dat "men, in tegenstelling tot de beweringen die het middenveld van de DRC *a priori* ophemelen, moet opmerken dat het maatschappelijk middenveld nog lang geen homogeen platform vormt. De samenstelling ervan blijft veeleer heterogeen en is onderhevig aan verschillende dynamieken. Het middenveld lijdt onder interne scheidingen die

het ondermijnen en verzwakken. Het gaat om concurrerende organisaties die de deur open zetten voor achterdocht, wantrouwen en een leiderschapscrisis."²

“

Het middenveld beschikt nog altijd niet over de nodige energie en synergie om het Congolese volk een betere en duurzame toekomst te bezorgen.

In de Congolese context worden de activisten van het middenveld achtervolgd door de idee dat ze enerzijds de maatschappelijke paradigma's willen veranderen en rechtvaardigheid willen creëren, maar anderzijds inefficiënt te werk gaan. Het middenveld is inderdaad gestoeld op het systematisch aanklagen van misbruiken binnen het politiek en economisch systeem maar niet op een herziening van de logica van dat systeem. Bijgevolg steunt ze op ongelijke sociale relaties die niet worden gezien als een eigenlijke structuur, maar veeleer als verschillende lagen die elkaar overlappen.³

Het gaat hier dus om mensen die zich, bewust of onbewust, uit interesse of onbaatzuchtigheid, inzetten voor duurzame maatschappelijke verandering – zonder echter hun acties in te schrijven in een dialectisch perspectief of een prospectieve dimensie.

Dat is ook de reden waarom de leiders van het middenveld die een overheidsfunctie krijgen aangeboden – iets waardoor ze zich sterk aange trokken voelen – niet beter presteren dan doorsnee politici.

In tegenstelling tot de wetteksten die het apolitieke karakter van het Congolese middenveld bepalen, bestaat het in wezen uit een verzameling politieke bewegingen. Zo wordt het middenveld een springplank, een middel om toe te treden tot de politieke macht – wat in Congo een snelle manier is om een waardig leven op te bouwen.

Met name Ngoma Binda beschouwt het Congolese middenveld als atypisch en heeft het over een "politiek maatschappelijk middenveld."⁴

Over het algemeen zijn de leiders van het middenveld (die gerekruteerd worden onder de

militanten van mensenrechtenorganisaties, vakbonden, ngo's, de Congolese diaspora en kerkgemeenschappen) wel van goede wil, maar ook naïef. De meesten van hen beschikken slechts over een kortetermijnvisie voor de verschillende uitdagingen op nationaal en internationaal vlak. Vaak vallen ze ook ten prooi aan de verleiding om alleen hun eigen problemen op te lossen omdat ze verder niet beschikken over de capaciteit om oplossingen te vinden op maat van de globale samenleving.

Op die manier heeft het Congolese middenveld het verkeerde doel voor ogen. In plaats van bij te dragen tot de opbouw van de natie, in het licht van de tekortkomingen van de markt en de overheid, gedraagt het middenveld zich bij tijden als tegenstander van beide entiteiten. Het stelt zich daarin hoogst politiek op. De leiders van het middenveld vertonen een driedeling van politiek gedrag: ze hangen een pro-staatsideologie aan (en nestelen zich dicht bij de machtscentra van het regime), dan wel een antistaatsideologie (en tonen zich trouw aan de politieke oppositie), of streven er zelf naar het machtscentrum binnen te geraken ("aan de kant jij, zodat ik je plaats kan innemen").

Wat moeten we hierover denken als we lezen wat Gautier Pirotte hierover stelt: "er kan geen sterke staat zijn zonder een sterk maatschappelijk middenveld, dat is te zeggen volledig autonoom".

3. Uitdrukkingsvormen van het Congolese maatschappelijke middenveld

Los uit de pols zou je kunnen zeggen dat het middenveld is "opgebouwd uit de organisatie van burgers, d.w.z. solidariteitsgroepen, buurtgemeenschappen, culturele groepen en sportorga-

nisaties, alternatieve organisaties op het gebied van onderwijs of gezondheidszorg, landbouwgemeenschappen, coöperatieven, vrouwenorganisaties, jongerenorganisaties, ngo's, de informele economische sector, vakverenigingen enz."⁵

Dit overzicht geeft duidelijk weer hoe breed en divers de reikwijdte is van het maatschappelijk middenveld. De onderzoeken die in 2008 onder onze leiding werden uitgevoerd door de *Chaire de la Dynamique Sociale* en waarvan de resultaten zijn gepubliceerd in het boek *Société civile congolaise et développement durable en République Démocratique du Congo* laten ons toe het optreden van het Congolese middenveld op te delen in twee kampen: *verzet* en *ontwikkeling*. Men denke daarbij aan de verschillende uitdrukkingvormen die in de inleiding van deze studie werden aangehaald. Deze tweedeling is niet waterdicht, aangezien de meeste organisaties van het Congolese middenveld tegelijkertijd handelen vanuit beide perspectieven. In dit opzicht zijn de katholieke kerk en de *Confédération Syndicale du Congo*, die beide een strategie van verzet aan een strategie van ontwikkeling koppelen, de meest typische voorbeelden.

De organisaties die onder het maatschappelijk middenveld van verzet of bevrijding vallen, zijn: vakbonden, kerken, mensenrechtenorganisaties en de geschreven en audiovisuele pers. De volgende, daarentegen, behoren tot het maatschappelijk middenveld afgestemd op ontwikkeling: ngo's, coöperatieven, verenigingen voor microfinanciering, landbouwersverenigingen, de verenigingen voor de diaspora, ziekenfondsen en tontines.

Deze lijst is niet exhaustief en beperkt zich tot instanties die betrekking hebben op een breed

domein, miljoenen leden tellen en zowel een belangrijke invloed uitoefenen op hun leden als op de nationale gemeenschap en de publieke instellingen.

Naast deze hoofdinstanties (kerken, vakbonden, ngo's, coöperatieven en ziekenfondsen), kent het maatschappelijk middenveld in Congo ook tal van andere opkomende organisaties. Onder de meest belovende rekenen we:

- verenigingen gefocust op gelijkheid/gender;
- wetenschappelijke verenigingen...

4. De inbreng van het maatschappelijk middenveld

De inbreng van het maatschappelijk middenveld in Congo is misschien niet altijd even opvallend, maar blijft toch belangrijk. Er onderscheiden zich drie niveaus: vereniging, overheid en gemeenschap.

a. Verenigingsniveau

In de sector van niet-gouvernementele organisaties bestaan verschillende netwerken die streven naar de uitbreiding en consolidatie van kennis bij de sociale actoren. Op die manier wil men de participatie van alle leden garanderen. Daarom werden bepaalde activiteiten in het leven geroepen die de mogelijkheden van de leden moeten versterken:⁶

- opleidingsessies voor afgevaardigden van deelnemende ngo's;
- planningworkshops;
- vertegenwoordiging ten opzichte van derden;
- begeleide zelfevaluaties;
- ondersteuning van thematische en geografische netwerken;

- evaluatiesteun op het einde van het programma;
- ontwerp en oprichting van bancaire projecten;
- verdediging van projecten ten opzichte van financierders;
- toegang tot microfinanciering enz.

b. Overheidsniveau

Als structureel tegenwicht voor de politieke macht blijft het Congolese middenveld acties ondernemen die een aanzienlijke invloed hebben op de beslissingen die het leven in Congo dicteren. Het beschikt dan ook over een niet onbelangrijke impact op de politieke kringen van het land. De verklaringen, protestmarsen of massale steunbetuigingen, evenals de socio-professionele stakingen die door de kerken worden georganiseerd laten het politieke regime zelden onbetuigd.

Tot de acties met de grootste impact rekenen we:

- *Scholing en sensibilisering van de massa met het oog op politieke bewustwording.* De bedoeling hiervan is de burger aan zijn rechten te herinneren. Deze worden immers vaak overschaduwd doordat politici de burger enkel op zijn plichten wijzen. Meerdere instanties maken gebruik van de media, erediensten en scholen om deze boodschap over te brengen.
- *Begeleiding van de werkende massa door de organisatie van seminaries, workshops, omscholingen en opleidingen die gericht zijn op het aanleren of versterken van administratieve kwaliteiten.* Dankzij deze inspanningen beschikken de Congolese staat, de publieke en de private sector over werkrachten waarvan de expertise constant wordt onderhouden.

- *Begeleiding van de werkende massa door de organisatie van industriële acties en stakingen, in tegenstelling tot wilde stakingen.*
- *Betrekking van de publieke opinie bij radio- en tv- debatten, in het belang van de vakbondsleden.* Hierdoor worden protestacties kracht bijgezet zodat de overheid er voldoende gevolg aan zou geven.
- *Frequentere deelname van het maatschappelijk middenveld aan rondetafelgesprekken met overheidsvertegenwoordigers.* Dit heft de spanningen op tussen beide partijen en moet leiden tot wederzijds begrip en goede compromissen.

c. Gemeenschapsniveau

Hier bespreken we de aanzienlijke inbreng van ngo's, kerken, coöperatieven, ziekenfondsen, vakbonden, micro-financiering enz., in de strijd tegen materiële, culturele en spirituele armoede.

Veldonderzoek heeft een tiental sectoren ontdekt waar voornoemde acties zichtbaar zijn, met name:

- *Oprichting van kleuterscholen, basisscholen, middelbare scholen en universiteiten,* voornamelijk door kerken, particulieren en ngo's. Zowel de katholieke als de protestantse kerk spelen hierin een voortrekkersrol.
- *Oprichting van weeshuizen.* Deze vorm van filantropie is wijd verspreid over de DRC, omwille van de ravage aangericht door opstanden, oorlogen en het HIV/AIDS-virus. In deze sector staat de katholieke kerk op kop, gevolgd door de ngo's en een aantal particulieren.
- *Oprichting van gezondheidscentra.* Men kan hier spreken van een heuse reddingsactie,

aangezien overheidsinvesteringen in gezondheidszorg vaak tekort schieten. Dergelijke investeringen (klinieken, ziekenhuizen) worden verspreid over verschillende gebieden van de Republiek en zijn vooral het werk van kerken, ziekenfondsen, ngo's, particulieren enz.

- *Huisvesting voor jonge meisjes en vrouwen.* De DRC telt talloze jonge, ongeschoolde moeders en ongeletterde vrouwen zonder beroepskwalificaties. In het kader van hun reïntegratie zijn de oprichting van opvangtehuizen en vormingscentra onontbeerlijk.
- *Oprichting van opvangcentra voor de kwetsbare lagen van de bevolking.* Straatkinderen zijn een groeiend fenomeen in de DRC. Initiatieven op dit vlak zijn haast niet te tellen aangezien dit fenomeen heel gevoelig ligt. Straatkinderen stammen in het algemeen uit arme en grote gezinnen of uit gezinnen waarvan de ouders gescheiden of overleden zijn. Hierbij rekenen we ook tehuizen die onderdak voorzien voor bejaarden zonder staats- of familiesteun. Dit is vooral merkbaar in stedelijke gebieden.
- *Invoering van radio- en tv-zenders.* De inspanningen in deze sector zijn gigantisch. Om op te treden tegen de ontzegging van vrije meningsuiting en de desinformatie worden gemeenschappelijke media ter beschikking gesteld van de bevolking.
- *Betrokkenheid bij de openbare vervoerssector.* Kerken, ngo's, coöperatieven en particulieren zijn betrokken bij de luchtvaart, het zeetransport (boten, sloepen, kano's) en het wegtransport (bussen, taxi's, motorfietsen en fietsen).
- *Oprichting van boerderijen:* meerdere boer-

derijen aan de rand van Congolese steden zijn het werk van ziekenfondsen, ngo's, coöperatieven en kerken. Zij dragen bij tot de voedselvoorziening van grote consumptiecentra voor landbouwproducten (maïs, maniok, maniokbladeren, zoete aardappelen, pindanoten...) en veeteelt (varkens, geiten, koeien, konijnen).

- *Werken aan het wegennet.* De slechte staat van de wegen maakt deel uit van het Congolese landschap. Daarom zijn verschillende organisaties actief bij de werken aan een aantal wegen voor voedseldistributie.

5. Beperkingen van het maatschappelijk middenveld in Congo-Kinshasa

De bijdragen van het maatschappelijk middenveld tot duurzame ontwikkeling in Congo zijn relatief. Hoewel bepaalde organisaties hierin een groter aandeel hebben dan andere, wordt de rentabiliteit van deze ontwikkeling gestuit door een aantal problemen. De belangrijkste noem ik hier op.

Door zijn heterogene samenstelling is het middenveld in Congo niet in staat de nodige energie en synergie te ontwikkelen om, samen met de overheid, het hoofd te bieden aan de enorme uitdagingen die het land te wachten staan. Bovendien zijn de verschillende onderdelen (la Société civile du Congo (SOCICO), le Secrétariat de la société civile de la RDC (burgerforum), la Société civile de la République du Congo (SCRDC) en le Conseil consultatif de la société civile (COCSOC)) verwickeld in een strijd om de hegemonie, waardoor ze hun eigen belangen voorop stellen.

In een dergelijk klimaat kan er binnen het mid-

denveld nooit sprake zijn van hechte samenhang. Het gebrek aan op elkaar afgestemde acties creëert daarbij ook een beeld dat weinig vertrouwen en respect inboezemt.

Ook is er het fenomeen van etniciteit, dat op zichzelf de essentie van het maatschappelijk middenveld in vraag stelt. Het middenveld in Congo wordt immers gegijzeld door de realiteiten van de nationale politiek. In vele gevallen overklast de afkomst van deze of gene kandidaat zijn eigenlijke verdiensten, waardoor initiatieven voor de strijd tegen armoede worden afgezwakt. De effecten daarvan zijn merkbaar tot op vandaag, vooral in de provincies Katanga en Neder-Congo.

Het politieke engagement van de Congolese verenigingen roept fundamentele vragen op bij het concept van het maatschappelijk middenveld zoals het hier wordt vooropgesteld. Ofwel kiest men voor de politiek, ofwel voor het maatschappelijk middenveld, maar meestal is het mossel noch vis. Deze toestand was tekenend voor het begin van de jaren 90, toen zich binnen het middenveld twee platforms onderscheidden. Het ene sloot zich aan bij de Mobutiaanse meerderheid, het andere bij de radicale oppositie. Sommigen menen dan ook dat het middenveld gemakkelijk kan worden gemanipuleerd, waardoor het zijn status verliest van tegenwicht en kritische partner.

Over het algemeen krijgen de organisaties uit het middenveld gefundeerde kritiek. Zo verwijt men de kerk o.a. haar paternalistische beleid, de niet-transparante inning van inkomsten, het obscurantisme van de gelovigen en het feit dat de vele kerkverlaters het gevolg zijn van een slechte verdeling van de koek en niet van doc-

trinaire geschillen. Ook de overvloed aan ngo's stemt tot nadenken. Ze lijken immers meer op bedrijven dan op filantropische organisaties ter ondersteuning van de arme massa.

Wat de vakbondsbeweging betreft, richt de kritiek zich op de utopische positie van haar leiders tijdens protestmarsen, hun gebrek aan respect of hun povere kennis inzake de sociale wetgeving omtrent arbeid.

De coöperatieven schieten op hun beurt tekort omdat zowel leden als leiders niet voldoende op de hoogte zijn van de regels waaraan ze onderhevig zijn. Het gaat hierbij vooral om een gebrek aan democratie, niet-transparant beheer en de voorrang van rechten op plichten.

De ziekenfondsen, ten slotte, gaan vaak gebukt onder interne en externe strubbelingen. Die strubbelingen verhinderen de leden te mobiliseren om oplossingen te vinden voor problemen van algemeen belang.

Deze tekortkomingen remmen de dynamiek en het enthousiasme van het maatschappelijk middenveld in de DRC. Maar veeleer dan zich hierdoor te laten ontmoedigen, moet het middenveld er alles aan doen om zijn inspanningen bij te sturen.

6. Enkele perspectieven

Voor sommigen pleiten de tekortkomingen van het maatschappelijk middenveld pro de afschaffing ervan. Anderen, daarentegen, menen dat het middenveld zonder vaste omkadering al een en ander heeft verwezenlijkt, zij het niet zonder moeite. Voor hen dient het dus te worden versterkt, wil het tot een optimaal rendement komen.

In onze ogen haalt het laatste argument het op het eerste. Het zou immers jammer zijn indien het maatschappelijk middenveld zonder meer aan de kant werd geschoven. Ondanks zijn ontsporingen functioneert het immers als maatschappelijk vangnet en biedt het als drukkingsgroep een tegenwicht voor de overheid. In dat opzicht draagt het middenveld bij tot de sociale vrede en stimuleert het de duurzame ontwikkeling van de hele gemeenschap.

Toch is het duidelijk dat het middenveld moet worden bijgestuurd. Maar hoe? De strategieën die moeten worden aangepast zijn immers complex en verspreid over verschillende sectoren. Hieronder lichten we er twee uit.

Versterking van de capaciteiten door middel van nauwere samenwerking, met name tussen de universiteit en de sociale organisaties in Congo. Net zoals de Congolese universiteit zich terugtrekt in haar ivoren toren om zich te wijden aan fundamenteel onderzoek neemt ook het middenveld genoeg met een dergelijke routine. Hier- tegen worden evenwel bepaalde acties ondernomen, zoals de samenwerking tussen de *Chaire de Dynamique Sociale* (CDS) en het Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA) van de KU Leuven. Deze samenwerking zet zich in voor de versterking van de verschillende afdelingen van het 'Mouvement Ouvrier Chrétien du Congo' (MOCC) en voor de evaluatie van de impact van ngo's die begeleiding geven aan kansarme boeren, vrouwen, kleine ondernemers,... Zo werkt het CDS ook samen met de

'Centre de Développement Intégré', kortweg CDI-Bwamanda, in de Evenaarsprovincie en met de ngo Proyaka in de provincie Bandundu.

Dergelijke samenwerking moet worden uitgebreid en gediversifieerd. Het onderzoek en de workshops die door het CDS worden georganiseerd bevestigen deze stelling. De Congolese universiteit moet zich echter verder openstellen, zodat er binnen het Congolese middenveld een nieuw soort activisme kan groeien.

De erkenning van de staat en overheidsfuncties binnen de DRC is ook van belang. Zonder sterke staat is er geen sterk middenveld mogelijk. De politieke instellingen die ontstonden na de verkiezingen van 2006-2007 vormen een sterke troef voor de wederopbouw van de staat. Ook belangrijk is de beveiliging van privé-initiatieven door wetten die hun oprichting en werking regelen, zonder daarbij de sancties te vergeten in geval van wanbestuur.

Wij raden eveneens aan dat er regelmatig lokale, nationale en internationale bijeenkomsten worden georganiseerd in het kader van informatie, opleiding en evaluatie. Dergelijke workshops, seminars en conferenties kunnen de verwezenlijkingen van het middenveld verder uitbouwen en consolideren, om uiteindelijk te leiden tot een verschuiving van amateurisme naar professiona-

lisme. Bovendien kunnen ze bijdragen tot: de strijd tegen paternalisme en lethargie, de participatieve aanpak van problemen, de verdediging van professionele of gemeenschappelijke

“

In tegenstelling tot de wetteksten die het apolitieke karakter van het Congolese middenveld bepalen, bestaat het in wezen uit een verzameling politieke partijen en bewegingen.

belangen, de investering in sociale werken (oprichting van ziekenhuizen, scholen, weeshuizen, verzorgingstehuizen...) en de bevestiging van het onafhankelijke en apolitieke karakter van het maatschappelijk middenveld.

De staat en het maatschappelijk middenveld moeten elkaar ook beschouwen als partners in plaats van elkaar te bevechten. Een gezonde relatie tussen beide is essentieel voor de toekomst van het land. In dit opzicht speelt de nieuwe grondwet, die de democratie beschouwt als het hoogste maatschappelijke goed, een belangrijke rol. De inspanningen in die richting moeten echter worden voortgezet.

Het middenveld moet zich bovendien bewust zijn van het feit dat sommige domeinen exclusief aan de staat toekomen en dat hij ook op sommige domeinen ook voorrang geniet op de private sector. B. Hamuli verwijst in dat opzicht naar het regime van president L.D. Kabila: "De regering stelde duidelijk in welke domeinen zij zou tussenkomen: reglementering, macro-economisch beheer, gelijkheid, rechtvaardigheid en justitie, openbare veiligheid en defensie, basisinfrastructuren, volksgezondheid en basisonderwijs. Daardoor gaf de regering blijk van haar bereidheid om samen te werken met de private sector en koos ze dus voor een politiek van samenwerking."⁷

De Congolese staat moet op zijn beurt beseffen dat het maatschappelijk middenveld het recht heeft op controle en constructieve kritiek. Kortom, dat het middenveld optreedt als tegenwicht

voor de excessen die het algemeen belang schaden. Staat en middenveld zijn daarom genoodzaakt hun blik te richten op het allerhoogste belang, met name de Congolese bevolking.

Conclusie

Het maatschappelijk middenveld in de DRC staat voor immense en complexe uitdagingen. Men is dan ook snel geneigd te geloven dat het deze uitdagingen niet zou aankunnen.

Toch is er een basis voor optimisme. Ondanks de obstakels waarmee het wordt geconfronteerd, kan het Congolese middenveld bogen op enkele aanzienlijke verwezenlijkingen. Het zou in de toekomst echter meer kunnen bereiken indien de universitaire wereld zich in grotere mate zou richten op de verzuchtingen van de samenleving en indien de relatie tussen staat en middenveld wat menselijker werd.

Het maatschappelijk middenveld in Congo moet werk maken van ondernemerschap, democratie, participatie, professionalisme, samenwerking... Dit is enkel mogelijk door een mentaliteitsverandering die de initiatieven van het middenveld en de staat op een sterke manier omkadert en op positieve wijze transformeert. Een sterk maatschappelijk middenveld kan alleen bestaan in een sterke staat. De Democratische Republiek Congo beschikt daarvoor over voldoende mogelijkheden. Om de bevolking de betere toekomst te bieden waar ze met alle recht naar streeft, moeten ze enkel gevaloriseerd worden.

(Vertaling: Gregory Watson)

1. PIROTTE, G, *La notion de société civile*, Paris, la Découverte, 2007, pp.7-9.

2. N. PALUKU SYAYIPUMA, *La société civile en RDC : nature, engagement et défis en période des guerres*, in M.E.S, n°17, Kinshasa, mai-juin 2004.

3. Centre tricontinental, *société civile : lien des luttes sociales*, Paris, l'Harmattan, 1998

4. NGOMA BINDA, *La problématique de la société civile en RDC*, in Congo Afrique n°380, CEPAS, Kinshasa, décembre 2003

5. PIROTTE, G, op.cit., p.22.

6. N. PALUKU SYAYIPUMA, art. cit.

7. PALUKU, S, art.cit..